

Duurzame projecten en crowdfunding

Een onderzoek naar succesfactoren en de mogelijke rol van gemeenten in het gebruik van crowdfunding in duurzame projecten.

<https://www.visionair.nl/ideeen/crowdfunding-helpt-innovatieve-startups/>

K. Poelsema
S2764075

Bachelor project Sociale Geografie en Planologie
Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen

Begeleider: B.J Kuper

12 juni 2017, Groningen

rijksuniversiteit
groningen

faculteit ruimtelijke
wetenschappen

Samenvatting

Duurzaamheid staat steeds hoger op de maatschappelijke en politieke agenda. Het is dan ook van groot belang om onze leefwijze te verduurzamen. Verduurzaming is onder andere van belang voor de kansen en mogelijkheden voor onze toekomstige generaties. Duurzaamheid is een breed begrip, zo wordt er vaak gedacht aan het veranderen van onze energieconsumptie van olie en gas naar meer duurzame vormen van energie zoals zonnepanelen en windmolens. Naast deze mogelijke veranderingen in onze energieconsumptie zijn er andere manieren om onze leefwijze te verduurzamen. Hierbij valt te denken aan het gebruiken van lokale producten en het verminderen van plastic afval. Er zijn verschillende mogelijkheden om onze samenleving duurzamer te maken. Deze initiatieven hebben echter één overeenkomst: er is financiering nodig.

Een nieuwe en steeds meer voorkomende manier om financiering te verkrijgen voor deze initiatieven is de inzet van crowdfunding. Daarnaast is er een belangrijke rol weggelegd voor lokale overheden op weg naar een meer duurzame samenleving. Dit onderzoek richt zich op het financieringsvraagstuk en focust daarbij op de succesfactoren van crowdfunding en de mogelijke rol van gemeenten in deze projecten. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: "Welke factoren spelen een rol bij het succesvol zijn van een duurzaam crowdfunding project en in hoeverre kunnen gemeenten hieraan bijdragen?".

Dit onderzoek is gedaan op basis van kwalitatieve data. Door middel van zeven semigestructureerde interviews, zowel vanuit publiek als private invalshoek zijn de hoofd- en deelvragen beantwoordt. Hieruit blijkt dat de mate van beloning en/of het rendement de meeste bepalende factor is voor de mate van succes voor een project. Daarnaast behoort de verbonden- en betrokkenheidsfactor van de investeerders tot een van de belangrijkste succesfactoren. Gemeenten staan positief tegenover het gebruik van crowdfunding en zien verschillende voordelen die het met zich mee kan brengen, zo kan het draagvlak voor projecten vergroot worden wanneer een project gerealiseerd wordt door middel van crowdfunding. Echter is er geen beleid omtrent crowdfunding bij de benaderde gemeenten Groningen en Leeuwarden.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Hoofdstuk 1 – Inleiding	
1.1 Aanleiding.....	4
1.2 Probleemstelling.....	5
1.3 Leeswijzer.....	6
Hoofdstuk 2 – Theoretisch Kader	
2.1 Financiering van duurzame initiatieven	6
2.2 Succesfactoren crowdfunding	6
2.3 Rol van de overheid.....	8
2.4 Conceptueel Model.....	10
2.5 Verwachtingen.....	11
Hoofdstuk 3 – Methodologie	
3.1 Methode	12
3.2 Keuze Gemeenten.....	12
3.3 Dataverzameling.....	12
3.4 Kaart afbakening gemeenten.....	14
3.5 Ethiek.....	14
Hoofdstuk 4 – Resultaten	
4.1 Succesfactoren.....	15
4.2 Keuze voor Crowdfunding.....	16
4.3 Initiatiefnemers en de rol van Gemeenten.....	17
4.4 Gemeenten en Crowdfunding.....	19
Hoofdstuk 5 – Conclusies	
5.1 Conclusies	20
5.2 Aanbevelingen.....	21
5.3 Reflectie.....	21
Literatuurlijst.....	22
Bijlagen	
Bijlage 1: Toelichting organisaties en projecten.....	24
Bijlage 2: Interviewguides.....	26
Bijlage 3: Codetree.....	31
Bijlage 4: Transcripten.....	32

Inleiding

1.1 Aanleiding

In Nederland, in Europa en in de hele wereld wordt er steeds meer aandacht besteed aan duurzaamheid. In 1987 kwam het Brundtland-rapport uit wat opriep tot een duurzame ontwikkeling. Een duurzame ontwikkeling wordt hierin gedefinieerd als *“Een ontwikkeling die tegemoetkomt aan de noden van het heden, zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien in het gedrang te brengen”*. (WCED, 1987). Het is dus van groot belang om onze leefwijze te verduurzamen om de mogelijkheden van toekomstige generaties niet te beperken. Om hieraan te voldoen is er een belangrijke rol weggelegd voor lokale overheden op weg naar een meer duurzame samenleving. (UNCED, 1992).

De vraag is op welke manier dit bewerkstelligd kan worden. Een meer duurzame samenleving kan op verschillende manieren bereikt worden, zo wordt er vaak gedacht aan het veranderen van onze energieconsumptie van olie en gas naar meer duurzame vormen van energie zoals zonnepanelen en windmolens. Echter zijn er ook andere mogelijkheden om onze leefwijze te verduurzamen, hierbij valt te denken aan het gebruiken van lokale producten en het verminderen van plastic afval. Dit onderzoek zal het begrip duurzaamheid vanuit deze verschillende mogelijkheden benaderen.

Alle duurzame projecten hebben echter één overeenkomst: er is financiering nodig. Onderstaand citaat benadrukt het belang van financiering op weg naar een meer duurzame samenleving:

Al het energiegebruik in 1 jaar – van alle mensen op aarde – geeft de zon aan energie in 1 uur af aan onze werldebol. Er is dus geen schaarste aan duurzame energie, er is een gebrek aan financiering voor duurzame energie. (Res, 2016).

Dit onderzoek richt zich op de financiering van duurzame projecten. Een steeds meer voorkomende manier van financiering voor duurzame energie is het gebruik van crowdfunding. Het gebruik van crowdfunding in duurzame projecten is de afgelopen jaren toegenomen. Zo speelde crowdfunding in 2011 nauwelijks een rol, maar werd in 2015 ruim 7,8 miljoen euro opgehaald voor duurzame projecten. (NOS, 2016).

Dit onderzoek zal een maatschappelijke bijdrage leveren door het tot stand komen van meer informatie over het stimuleren van duurzaamheidsinitiatieven door middel van crowdfunding. Deze informatie kan bijdragen aan het succesvol zijn van duurzame initiatieven, wat kan leiden tot een meer duurzame samenleving die dichterbij het behalen van de klimaatdoelstellingen komt. De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek bestaat uit het verkrijgen van nieuwe kennis over de succesfactoren van crowdfunding in duurzame initiatieven en de rol die gemeenten hierin kunnen spelen. In bestaande wetenschappelijke literatuur wordt de rol van gemeenten niet of nauwelijks uitgelicht, dit onderzoek tracht een bijdrage te leveren aan het ontbreken van deze wetenschappelijke kennis.

1.2 Probleemstelling

De Europese Commissie (2017) stelt dat achteraan Nederland loopt in Europa wat betreft het behalen van de klimaatdoelstellingen voor hernieuwbare energie van 2020. Het Europese doel voor 2020 is dat het totale aandeel hernieuwbare energie 20 % moet zijn. Nederland heeft haar eigen nationale doel gesteld op 14 %. De Europese Commissie schat dat Nederland momenteel op de helft zit. Het ANP (2017) concludeert hieruit dat Nederland te weinig in duurzame energie investeert, waardoor het nationale doel van 2020 mogelijk niet gehaald wordt.

Het RVO (2014) constateert dat er in Nederland een groei te zien is in het aantal lokale duurzaamheidsinitiatieven. Theeuwes (2017) benoemt dat het opzetten van deze initiatieven een belangrijke rol kan spelen in het verder verduurzamen van Nederland. Duurzame initiatieven hebben over het algemeen een paar factoren met elkaar gemeen hebben: er is geld, materiaal, mankracht en draagvlak nodig om het initiatief van de grond te krijgen en succesvol te houden. (Theeuwes, 2017)

Op basis van een onderzoek naar de potentie van crowdfunding voor het financieren van duurzame energieprojecten in Nederland van Vasileiadou et al. (2016) wordt het duidelijk dat er sprake is van een groot verschil tussen de vraag en het aanbod van de financiering van duurzame energie. Crowdfunding als manier van financiering wordt steeds vaker ingezet bij het opzetten van duurzame initiatieven en kan dan ook een belangrijke rol spelen bij het verder verduurzamen van Nederland. (Theeuwes, 2017).

De UNCED (1992) stelt dat er een belangrijke rol is weggelegd voor lokale overheden: *‘Als het dichtstbijzijnde bestuurlijke orgaan naar de mensen, speelt het een vitale rol in het opleiden, mobiliseren en het reageren naar het publiek om duurzame ontwikkeling te promoten’*.

Vanwege het achterlopen van Nederland in de klimaatdoelstellingen, het groeiende aantal lokale duurzaamheidsinitiatieven en het steeds vaker inzetten van crowdfunding. Luidt de hoofdvraag in dit onderzoek:

Welke factoren spelen een rol bij het succesvol zijn van een duurzaam crowdfunding project en in hoeverre kunnen gemeenten hieraan bijdragen?

Om deze vraag te beantwoorden zijn er vier ondersteunende deelvragen opgesteld:

- 1: Welke factoren maken een duurzaam crowdfunding project tot een succes?
- 2: Waarom kiezen initiatiefnemers voor crowdfunding als middel om duurzame initiatieven te realiseren?
- 3: Hoe zien initiatiefnemers de rol van gemeenten in duurzame initiatieven die gerealiseerd worden met crowdfunding?

4: In hoeverre zien gemeenten crowdfunding als een middel om duurzame initiatieven te realiseren?

1.3 Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk van dit onderzoek zijn de aanleiding, probleemstelling en maatschappelijke- en wetenschappelijke relevantie uiteengezet. In het tweede hoofdstuk is het theoretische kader neergezet evenals het conceptueel model en de verwachtingen voor dit onderzoek. In hoofdstuk drie wordt de methodologie met de data-verzameling, de data-analyse en een kaart met de locaties van de benaderde gemeenten weergegeven. Tevens zijn hier de ethische kwesties van dit onderzoek te vinden. In hoofdstuk vier worden de resultaten per deelvraag behandeld. In het vijfde en laatste hoofdstuk wordt de conclusie weergegeven gevolgd door aanbevelingen en een reflectie.

2. Theoretisch kader

2.1 Financiering van duurzame initiatieven

Zoals in de inleiding aangetoond is er sprake van een groot verschil tussen de vraag en het aanbod van financiering voor duurzame energieprojecten. Als gevolg van de economische crisis is dit verschil versterkt en zijn zowel gouvernementele investeringen als investeringen vanuit de private sector verminderd. Door dit groeiende tekort van financieringsmiddelen ontstaan er nieuwe businessmodellen in de energiemarkt. Recent zijn enkele van deze businessmodellen gebaseerd op crowdfunding. (Vasileiadou et al. 2016).

De definitie voor crowdfunding die in dit onderzoek gebruikt wordt luidt: "De collectieve inspanning van mensen die netwerken en hun geld samenvoegen, meestal via het internet, om te investeren in en het ondersteunen van inspanningen die door andere mensen of organisaties gestart zijn" (Ordanini et al., 2011). De verwachting daarbij is dat een groot verspreid publiek kleine hoeveelheden geld doneert dat accumuleert in een investering groot genoeg om een specifiek project te financieren. (Lehner, 2013)

2.2 Succesfactoren

Crowdfunding is niet nieuw, het bouwt voort op andere modellen, maar de recente groei in het gebruik van sociale media heeft het gebruik van crowdfunding een enorme impuls gegeven. (Harrison, 2013)

Harrison (2013) beschrijft vijf typen crowdfunding-modellen:

- Het Donatie-model: Hierbij krijgen investeerders niks terug.
- Het Beloning-model: De investeerder krijgt iets (te denken valt aan iets symbolisch als een T-shirt of een vermelding van een naam) terug voor zijn financiering, maar krijgt geen invloed op de inkomstenstroom of een aandeel van het project.
- Het van tevoren kopen van het product: Is te vergelijken met het beloning model, echter krijgt de investeerder geen symbolische beloning, maar het product dat de ondernemer produceert.

- Het uitleenmodel: Investeerders verwachten terugkeer van hun kapitaal.
- Het aandelenmodel: Investeerders wordt een aandeel in de onderneming of de winststroom aangeboden.

Huijben en Verbong (2013) vonden in hun onderzoek naar een doorbraak voor de financiering van zonnepanelen dat er 3 verschillende businessmodellen zijn te identificeren voor de financiering: Klant eigendom, een derde partij of gemeenschappelijke aandelen. Businessmodellen die gericht zijn op de gemeenschappelijke aandelen komen dichtbij crowdfunding. Hierbij kopen investeerders aandelen in een gemeentelijk lokaal project. Dit zorgt er mede voor dat mensen zonder passende omstandigheden (zonnepanelen op huurhuizen of mensen die minder geld te besteden hebben) toch kunnen bijdragen aan het verduurzamen van Nederland. Deze gemeenschappelijke projecten hebben echter wel een zeer lokaal karakter. (Huijben en Verbong, 2013)

Vasileiadou et al., (2016) stellen verder dat Nederland beschikt over goede condities voor de inzet van crowdfunding. Het aantal crowdfunding-platforms is groot en de structurele condities gunstig: de toegang tot het internet is een van de besten in de wereld en er is een succesvol online betaalsysteem aanwezig. Opvallend is dat Vasileiadou et al., (2016) concluderen dat crowdfunding relatief weinig ingezet wordt voor de financiering van duurzame energie. Het beschikt echter wel over potentie om verder te groeien. Deze potentie komt voort uit de goede condities in Nederland, de verminderde subsidies en de grotere vraag naar duurzame energie.

Crowdfunding heeft de neiging om veel succes te halen uit directe sociale connectie. Zo heeft kick-starter geschat dat de meerderheid van het verkeer van en naar campagnes op het platform afgeleid kan worden van de eigen sociale netwerken van de bezoekers (Pereira, 2012). Lindenberg en Steg (2007) hebben onderzoek gedaan naar het gedrag van individuen en motivaties achter dit individuele gedrag. Hiervoor hebben zij doelstellingen geformuleerd waaruit individuele gedrag te verklaren is. Deze doelstellingen zijn te verdelen in drie categorieën:

- Normatief: Het acteren op gepaste wijze.
- Hedonistisch: iets doen om jezelf beter te voelen.
- Profijt: Het beschermen en verbeteren van middelen.

Vasileiadou et al. (2016) stellen dat er sprake is van heterogeniteit wat betreft motivatie voor investeerders. In dit onderzoek zal gekeken worden of de doelstellingen van Lindenberg en Steg (2007) terug te vinden zijn in de succesfactoren voor een duurzaam project dat gerealiseerd wordt door middel van crowdfunding. Doci en Vasileiadou (2014) vonden in hun studie naar individuele motivaties voor het investeren in hernieuwbare energie op gemeenschapsniveau dat alle drie de doelstellingen van het onderzoek van Lindenberg en Steg (2007) naar voren kwamen. Echter is de doelstelling profijt dominant wanneer er gekeken wordt naar de motivaties van individuen om te investeren. De profijt-doelstelling wordt gevolgd door normatieve en hedonistische motivaties. Het is duidelijk dat mensen besluiten om te investeren in een project wanneer zij zelf kunnen profiteren van hun investering. Individuen zijn dus eerder geneigd om milieubewust te handelen, wanneer ze er zelf winst voor terug kunnen verwachten.

Initiatiefnemers

Gerber et al., (2009) hebben onderzoek gedaan naar de motivatie van initiatiefnemers om crowdfunding als financieringsmiddel te gebruiken. Als belangrijkste reden vonden zij het verkrijgen van geld, gevolgd door het vergroten van het bewustzijn en het vormen van verbindingen. Ook is het verkrijgen van goedkeuring een reden voor initiatiefnemers om crowdfunding te gebruiken, op deze manier kan er getest worden of er draagvlak is voor een project.

Draagvlak vergroten

Gerber et al., (2009) benoemen het verkrijgen van goedkeuring voor een project en/of product een reden voor initiatiefnemers om crowdfunding in te zetten. Crowdfunding kan gebruikt worden als test voor de initiatiefnemers om te kijken of er vraag is naar het beoogde project en/of product. In het onderzoek van Vasileiadou et al. (2016) wordt ook gesteld dat een belangrijk bijkomend punt van crowdfunding is dat het kan leiden tot een toename in draagvlak voor duurzame energieprojecten. Dit draagvlak kan vergroot worden door het feit dat gebruikers en burgers meer actief betrokken worden bij energiesystemen. Deze toename in draagvlak kan uiteindelijk weer leiden tot meer politieke steun. Door deze ontwikkeling kan crowdfunding een positieve werking hebben op technologisch, economische, sociale en politieke dimensies. Crowdfunding zou dus naast een direct effect ook een indirecte impact kunnen hebben op de transitie naar duurzame energie.

2.3 Rol van de Overheid

Het Ministerie van Economische Zaken heeft een grote rol gespeeld in het faciliteren van de vestiging van Branchevereniging Nederland Crowdfunding. Het Ministerie van Economische zaken ziet crowdfunding dan ook als een extra financieringsvorm voor kleine en middelgrote ondernemingen in een tijd dat de financieringsmogelijkheden beperkt zijn. De branchevereniging heeft als doel de ontwikkeling van crowdfunding voor bedrijfsfinanciering in Nederland te versterken en duurzamer te maken. (Vasileiadou et al., 2016).

Ook andere overheidsinstellingen proberen gunstige voorwaarden te creëren voor crowdfunding. Zo hebben de Nederlandse Autoriteit Financiële Markten en de Centrale banken verklaart hoe de wet op financieel reglement van toepassing is op verschillende soorten van crowdfunding. In deze wet staan de risico's en financiële verplichtingen van crowdfunding-platforms. (Vasileiadou et al., 2016).

Rol van gemeenten in duurzame initiatieven

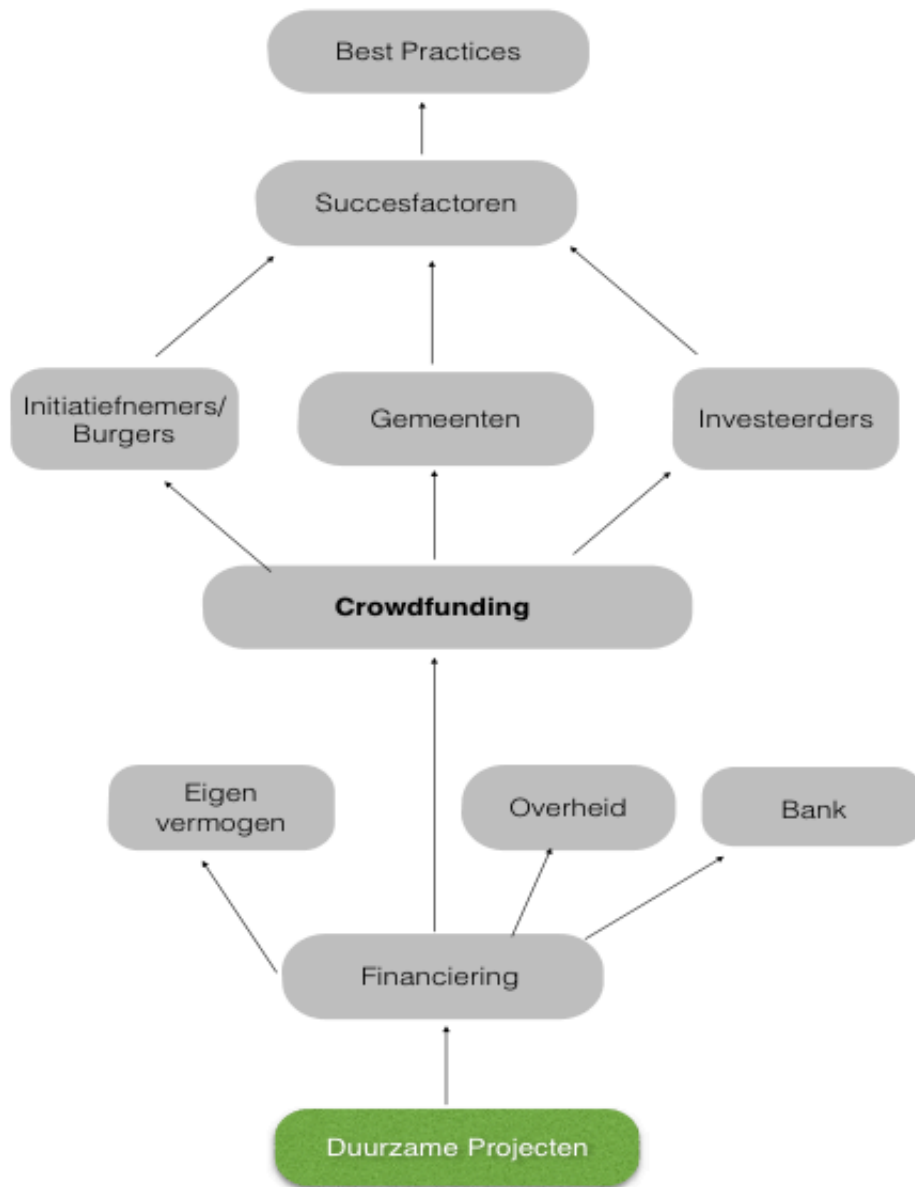
Homsby en Warner (2015) stellen in hun onderzoek naar steden en duurzaamheid dat onderzoekers en beoefenaars enthousiast zijn over een bottom-up beleidsvorming, er zijn echter nog niet veel gemeenten die maatregelen nemen om duurzaamheid te promoten onder haar burgers. Daarnaast stellen Miglietta et al., (2014) dat crowdfunding vanuit burgers komt en gericht is aan burgers, dit sluit aan bij een bottom-up beleidsvorming. Echter moeten projecten altijd binnen de juridische kaders van lokale overheden blijven. Om dit succesvol te laten zijn is een goede samenwerking tussen lokale overheden en burgers van groot belang. Over de rol die gemeenten zouden moeten aannemen in duurzame projecten die gefinancierd worden door middel van crowdfunding zijn geen wetenschappelijke artikelen te vinden. Wel vonden Miglietta et al., (2014) dat er projecten zijn waarbij gemeenten

besloten om bij te dragen aan initiatieven opgezet door middel van crowdfunding door een bepaald bedrag mee te financieren.

Wegens het ontbreken van wetenschappelijke artikelen over de gewenste rol van gemeenten in projecten die gefinancierd worden door middel van crowdfunding is een artikel van crowdfunding-platform voor je buurt gebruikt om een beeld te krijgen van de mogelijke rol van gemeenten in crowdfunding processen. Van Tilburg (2016) benoemt dat er veel kansen liggen voor crowdfunding voor de nieuwe rol van gemeenten van als faciliterende en participerende overheid. Zo kunnen gemeenten profiteren van het feit dat er geld, draagvlak en betrokkenheid gecreëerd kan worden door middel van crowdfunding. Verder stelt van Tilburg (2016) dat gemeenten kunnen dienen als promotor voor crowdfunding als alternatieve financiering. Daarnaast kunnen gemeenten initiatieven coachen en belonen met financiële steun. Dit sluit aan bij Homsby en Warner (2015) die stellen dat gemeenten nog niet veel maatregelen hebben genomen om duurzaamheid te promoten bij haar burgers. Het coachen van initiatieven sluit aan bij de bevindingen van Oude Vrielink en Wijdeven (2011) die stellen dat een professionele ondersteuning van deze initiatieven van belang is. Dit omdat burgers niet altijd weten bij wie ze terecht kunnen en met welke zaken ze tijdens een project rekening moeten houden

2.4 Conceptueel model

(Figuur 1. Conceptueel Model)

Door middel van het theoretische kader kan het conceptueel model in figuur 1 worden gemaakt. Uit het model valt op te maken dat duurzame projecten vanzelfsprekend financiering nodig hebben. Als er wordt gekeken naar de financiering van projecten zijn er drie traditionele categorieën: banken, de overheid en het eigen vermogen van de initiatiefnemer(s). Mochten deze drie categorieën niet toereikend zijn voor het behalen van de financiering voor het project wordt er steeds vaker gekozen voor crowdfunding als middel van financiering. Initiatiefnemers/burgers, gemeenten en investeerders zijn bepalend voor de succesfactoren van het duurzame project. Dit onderzoek tracht antwoord te geven op de vraag welke succesfactoren een rol spelen in duurzame projecten die

gerealiseerd worden door middel van crowdfunding en hoe de samenwerking tussen overheid en burgers in deze processen het beste kan zijn, de 'best practices'.

2.5 Verwachtingen

De verwachtingen van dit onderzoek zijn per deelvraag opgesteld.

1. De belangrijkste succesfactoren voor een duurzaam project dat crowdfunding gebruikt als financieringsmiddel zijn de mate van beloning en/of rendement en de verbondenheid en betrokkenheid met de investeerders. (Doci en Vasileiadou, 2014)
2. Initiatiefnemers gebruiken crowdfunding als alternatief of aanvulling op traditionele financiering of subsidies, maar ook om betrokkenheid en aandacht te creëren in de maatschappij voor hun duurzame project. (Gerber et al., 2009; Vasileiadou et al., 2016)
3. Bij crowdfunding hebben initiatiefnemers de mentaliteit om gewoon van start te gaan en niet te wachten op de overheid en dus gemeenten. Overheden komen daardoor in een nieuwe rol als faciliterende en participerende overheid. (Gerber et al., 2009; Van Tilburg, 2016)
4. Gemeenten staan positief tegenover het opzetten van initiatieven met behulp van crowdfunding en kunnen duurzame projecten promoten, coachen en belonen met financiële steun. (Van Tilburg, 2016)

3. Methodologie

3.1 Methode

De hoofd- en deelvragen in dit onderzoek zijn beantwoord met behulp van kwalitatieve data. Om deze data te verkrijgen zijn er semigestructureerd interviews gehouden waarvan de vragen zijn opgesteld met behulp van het theoretisch kader. De keuze voor semigestructureerde interviews zorgt ervoor dat de respondent de mogelijkheid heeft om open antwoorden te geven. Deze manier van interviewen zorgt er tevens voor dat er dieper ingegaan kan worden op bepaalde vragen en antwoorden gedurende het interview (Clifford et al., 2010). Er zijn 2 verschillende interviewguides opgesteld: een voor de initiatiefnemers en een voor de betrokkenen van de gemeenten (bijlage 2).

3.2 Keuze Gemeenten

Er is gekozen om het onderzoek te doen in twee verschillende gemeenten. De reden hiervoor is dat de gemeente Leeuwarden beschikt over zonnepanelen op publieke gebouwen die gerealiseerd zijn in samenwerking met crowdfundingplatform Greencrowd (bijlage 1). De gemeente Leeuwarden is veel bezig met zonne-energie projecten. In dit onderzoek is gekeken of de manier van financiering een belangrijke pijler is in deze projecten. Tevens is er gekeken naar de visie van de gemeente wat betreft crowdfunding. Zo is er geconstateerd dat de gemeente Leeuwarden zich inzet op een crowdfunding-platform en daarbij ook de optie voor een subsidie verleent.

De gemeente Groningen leek minder gericht te zijn op het gebruik van crowdfunding. Zo is er een quote van een stadsdeelcoördinator van de gemeente Groningen dat luidt: “wij hebben nog best veel geld voor bewonersinitiatieven, dus het is redelijk makkelijk om hier subsidie voor te krijgen” (1%club, 2015). In de Gemeente Groningen wordt er op dit moment een groot zonnepark gerealiseerd waar crowdfunding voor wordt ingezet.

In de interviews is gekeken of er een verschil tussen het beleid bij de twee gemeenten te vinden is.

3.3 Dataverzameling

Het onderzoek tracht de onderzoeksvraag te beantwoorden vanuit twee perspectieven: initiatiefnemers en gemeenten. Zes van de zeven interviews zijn face-to-face afgenomen. Het interview met Crowdfunding Fryslân is afgenomen via Skype. In onderstaande tabel zijn de respondenten te vinden met de gemeente waar ze toebehoren en de publiek/private verdeling. In bijlage 1 is een verdere toelichting te vinden.

Respondent	Locatie	Publiek/Privaat
1. Initiatiefnemer de Morgensterkerk	Gemeente Leeuwarden	Privaat
2. Initiatiefnemer de Stadsakker	Gemeente Groningen	Privaat
3. Initiatiefnemer Trintella4green	Gemeente Groningen	Privaat
4. Partner Crowdfunding Fryslân	-	Privaat
5. Projectmanager Zonnepark Vierverlaten	Gemeente Groningen	Publiek
6. Beleidsmedewerker	Gemeente Groningen	Publiek
7. Energie-coördinator	Gemeente Leeuwarden	Publiek

(Figuur 2. Tabel respondenten interviews)

Door middel van het interviewen van deze personen is er getracht om verschillende perspectieven over crowdfunding, duurzame projecten en de rol van de gemeente naar voren te krijgen. Er zijn hoofdcodes opgesteld aan de hand van het theoretisch kader waarna er vervolgens thema's zijn gemaakt waarmee inductief is gecodeerd. De keuze voor inductief coderen is gemaakt om patronen in de verschillende interviews te ontdekken die vooraf niet in bestaande literatuur naar voren kwamen. Na gebruik van een codetree (bijlage 3) zijn de deelvragen beantwoord wat uiteindelijk zorgt voor een antwoord op de hoofdvraag.

3.4 Kaart locaties Gemeenten

Onderstaande kaart toont de locaties van de benaderde gemeenten Groningen en Leeuwarden.

Locaties Gemeenten

(Figuur 3. Locaties Gemeenten)

3.5 Ethiek

Twee belangrijke ethische overwegingen in dit onderzoek zijn vertrouwelijkheid en anonimiteit. (Clifford et al., 2010). Het onderzoek heeft veel betrekking op geld en financiële structuren, dit kan gevoelig liggen bij organisaties. Er is aan de respondenten verteld dat de interviews alleen gebruikt zullen worden voor dit onderzoek en dat het interview op elk moment gestopt kan worden. Tevens is de respondenten verteld dat zij zich op elk moment kunnen terugtrekken uit het onderzoek.

Daarnaast is de respondenten gevraagd of het gesprek opgenomen mocht worden en of de respondent gebruik wenste te maken van anonimiteit. Er is gekozen om de betrokken respondenten bij functie te noemen en niet bij naam. Zo wordt getracht de anonimiteit van de respondenten zo veel mogelijk te behouden.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten per deelvraag besproken. Tevens wordt de bestaande literatuur besproken in de deelvragen.

4.1 Succesfactoren

1: Welke factoren maken een duurzaam crowdfunding project tot een succes?

De belangrijkste succesfactor in crowdfunding projecten is de beloning en/of het rendement voor de investeerders. Dit komt in elk interview terug en wordt tevens belicht in het theoretisch kader door Doci en Vasileiadou (2014) die vaststellen dat het behalen van profijt van een dominante doelstelling is bij de keuze om te investeren in een project. Beleidsmedewerker (2017) stelt dat: *”Projecten die beter renderen sneller succesvol zijn dan projecten met een hoog maatschappelijk karakter”*. Initiatiefnemer Trintella4green (2017) benoemt hierbij dat: *“Mensen wel iets terug willen, niet per se een product, het kan ook een naamsvermelding zijn”*.

Een tweede factor die belangrijk blijkt te zijn voor het succesvol zijn van een duurzaam crowdfunding project is de verbonden- en betrokkenheid van de investeerders. Dit is in overeenstemming met het theoretisch kader waar Pereira (2012) stelt dat crowdfunding geneigd is om veel succes te halen uit directe sociale connectie. Partner Crowdfunding Fryslân (2017) stelt dat: *‘Het grootste deel van het geld gaat het om puur menselijk contact, je vraagt om iets te geven en mensen denken ja ik ken die persoon dus dan doe ik het’*. Dit bevestigt Initiatiefnemer Morgensterkerk (2017) door te stellen dat mensen zich verbonden voelen met het project:

Ik denk als het een willekeurige voetbalclub was, waar ze [investeerders] misschien van zeggen ach misschien ga ik volgend jaar wel weer van voetbal af, dat ze dan niet zoveel zouden willen investeren.

Tevens is de lokale component belangrijk, dit is in overeenstemming met Huijben en Verbong (2013) die stellen dat gemeenschappelijke projecten een zeer lokaal karakter hebben. Beleidsmedewerker (2017) illustreert dit: *‘Het is veel lastiger om een project in Noord-Rusland in Nederland te financieren’*. Duurzame projecten blijken vaak een lokaal karakter te hebben, ook de omgeving blijkt een rol te spelen. Partner Crowdfunding Fryslân (2017) is een van de respondenten die dit benoemt:

Mijn ervaring zegt dat het in landelijke omgevingen beter werkt .... wat je ziet is dat in dorpen mensen veel makkelijker organiseren, omdat ze gewend zijn om met andere mensen om te gaan en met andere groepen om te gaan en dus ook bereid zijn om geld te geven aan iets waar ze in eerste instantie geen belang bij hebben.

Een derde categorie wat betreft succesfactoren is de tastbaar- en overzichtelijkheid van een project. De investeerders moeten kunnen zien waarin ze investeren door

middel van een overzichtelijke beschrijving van het project. Dit zorgt voor een eenvoudige uitleg van het project aan potentiële investeerders. Duurzame projecten kunnen daarnaast tastbaar zijn, wat ervoor zorgt dat investeerders kunnen zien in wat voor project ze hun geld investeren. Initiatiefnemer de Morgensterkerk (2017) is één van de respondenten die dit benoemt: *“Bij zonnepanelen kun je gewoon zeggen nou die drie heb ik gelegd bij wijze van”*. Deze vorm van tastbaarheid komt ook naar voren bij het project van de Stadsakker waar investeerders de kans hadden om de akker te bezoeken (zie bijlage 1). Tevens was er tijdens de campagne een maquette in de etalage van de winkel te zien wat *“Erg tot de verbeelding van de bezoekers sprak”*. (Initiatiefnemer de Stadsakker, 2017)

Als laatst wordt een succesvolle start veel benoemt door de respondenten. Het blijkt belangrijk te zijn om snel een goede start te hebben om investeerders aan te trekken. Een goede start zorgt voor meer vertrouwen bij potentiële investeerders. Partner Crowdfunding Fryslân (2017) benoemt dit:

Het is niet handig om iets online te zetten als je nul euro hebt opgehaald, je vraagt geld aan mensen die je niet kent, hoe groot is de kans dat je geld geeft aan iemand die je niet kent en zeker als die nul euro opgehaald heeft.

Enkele succesfactoren die naar voren komen zijn in lijn met het theoretisch kader en de verwachtingen: de mate van beloning/rendement en de verbonden- en betrokkenheid met de investeerders. Factoren die naar voren zijn gekomen in het onderzoek en niet in het theoretisch kader zijn: tastbaar- en overzichtelijkheid en de factor succes.

4.2 Keuze crowdfunding

2: Waarom kiezen initiatiefnemers voor crowdfunding als middel om duurzame initiatieven te realiseren?

Financiering komt in alle projecten en interviews naar voren als de belangrijkste motivatie om een duurzaam project op te starten door middel van crowdfunding. Zo stelt Partner Crowdfunding Fryslân (2017) vast dat de motivatie in eerste instantie altijd geld is: *‘De trigger is niet zo zeer dat organisaties met crowdfunding aan de slag willen gaan maar organisaties hebben voor hun projecten gewoon geld nodig’*. Dit is in lijn met de constatering van Gerber et al., (2009) die onderzoek deden naar de motivatie van initiatiefnemers om crowdfunding te gebruiken.

Een tweede belangrijke motivatie om een project op te starten door middel van crowdfunding is de betrokkenheid en draagvlak die het kan creëren. Door middel van crowdfunding kan er getest worden of er animo voor een product is en kan er tevens betrokkenheid gecreëerd worden. Initiatiefnemer de Stadsakker (2017): *‘Stel je voor dat niemand zo’n groentepakket had afgenomen, dan moet je ook nog even nadenken, dus dat is eigenlijk het allerbelangrijkste geweest’*. Het draagvlak

vergroten effect wordt ook verondersteld in het onderzoek van Vasileiadou et al., (2016). Een andere initiatiefnemer illustreert het draagvlak vergroten effect:

Ik weet zeker als je mij een maand laat werken, dan krijg ik meer geld binnen dan bij zo'n crowdfunding, alleen dan heb je maar 1 bedrijf achter je staan of 1 partij, je wil een grote doelgroep bereiken. (Trintella4green, 2017)

Dit komt ook naar voren bij de realisatie van zonnepark Vierverlaten in Groningen. Projectmanager zonnepark Vierverlaten (Gemeente Groningen, 2017) benoemt het doel van de energiecorporatie die het zonnepark wil financieren:

Voor de mensen zijn, van en voor de mensen en dan past het ook niet om met een grote bank in zee te gaan, het is juist de bedoeling om het van de mensen te laten zijn en je kan op die manier ook weer veel meer mensen bij jouw corporatie betrekken.

Een nadeel van het gebruik van crowdfunding is dat het veel tijd kost. Een campagne opzetten en dit succesvol laten verlopen kost veel tijd en is afhankelijk van het enthousiasme van de initiatiefnemer. Partner Crowdfunding Fryslân (2017) bevestigt dit door te stellen dat: *'Projecten soms ook makkelijk een formuliertje in kunnen vullen [subsidieaanvraag] en dan geld kunnen ontvangen'*. Belangrijk om te vermelden is dat Partner Crowdfunding Fryslân (2017) stelt dat het eenmalig invullen van een formuliertje: *'Niet effectief is, initiatiefnemers moeten leren omgaan met hun achterban'*.

Crowdfunding wordt ingezet wanneer andere financiering niet voor handen ligt en er draagvlak en betrokkenheid voor het project gecreëerd kan worden dit is in overeenstemming met de verwachtingen van dit onderzoek.

4.3 Initiatiefnemers en de rol van Gemeenten

3: Hoe zien initiatiefnemers de rol van gemeenten in duurzame initiatieven die gerealiseerd worden met crowdfunding?

De rol die de gemeenten kunnen spelen in projecten verschilt sterk per project. Er komt naar voren dat gemeenten niet aanwezig gedurende het proces van crowdfunding. De initiatiefnemers stellen dat de gemeente niet aanwezig hoeft te zijn in het proces van crowdfunding om het succesvol te laten zijn. De gemeente is in enkele projecten wel aanwezig, zo heeft de gemeente Groningen samengewerkt met de Stadsakker om grond te vinden voor het project en zijn zij de verpachter van de grond. De Gemeente Leeuwarden heeft financiële steun geboden in het project van de Morgensterkerk.

Initiatiefnemer de Morgensterkerk (2017) over de rol van de gemeente:

De gemeente Leeuwarden heeft ons wat ondersteunt omdat wij ook nog een duurzame dag organiseerden en daar kregen we wat vergoeding voor toen

zeiden we als we die vergoeding nou inzetten ook voor panelen dan heb je al een beetje een startje dan kun je al vrij snel zeggen van, ja het eerste bedrag is binnen.

Deze bevinding sluit aan bij de succesfactor: succes brengt succes. Initiatiefnemer Stadsakker (2017) stelt daarbij dat de gemeente niet aanwezig hoeft te zijn in het crowdfunding-proces: *'Ik denk dat een gemeente daar helemaal buiten moet staan, want die zijn niet afdeling financiën'*.

Daarnaast komt naar voren dat enkele initiatiefnemers stellen dat gemeenten hun grote netwerk kunnen inzetten om projecten succesvol te laten verlopen. Dit kan door middel van promotie door bijvoorbeeld de inzet van media-aandacht. Daarnaast kunnen gemeenten succesverhalen delen wat ervoor kan zorgen dat er meer projecten ontstaan:

Kijk om het zo maar te zeggen helemaal als kerk je kent je eigen crowd, ... dus je weet ook wel hoe kan ik die benaderen, wat ze zouden kunnen doen is gewoon door succesverhalen als te delen, daarin te faciliteren of zichtbaar te maken'. (Initiatiefnemer de Morgensterkerk, 2017)

Gemeenten kunnen tevens bijdragen aan het succesvol zijn van duurzame projecten door mensen met elkaar te verbinden.

Ik denk dat als je echt maatschappelijk betrokken bent dat het heel belangrijk is om mensen te leren hoe zij hun netwerk kunnen versterken, uiteindelijk gaat het om sociale cohesie en gaat het om het verbinden van verschillende groepen mensen en daar heeft de gemeente een hele belangrijke rol, het zou een beetje zonde zijn en eigenlijk ook wel een beetje pijnlijk zijn als een gemeente zou zeggen van ja weetje zoeken jullie het maar lekker zelf uit (Partner Crowdfunding Fryslân, 2017).

Een meer concrete manier voor gemeenten om bij te dragen aan crowdfunding projecten is het zogenaamde matchfunden*. Partner crowdfunding Fryslân (2017) benoemt dat dit al succesvol wordt ingezet in enkele gemeenten in Nederland. Dit komt overeen met het onderzoek van Miglietta et al., (2014) naar crowdfunding en lokale overheden waarin enkele succesvolle projecten benoemd worden waarbij de gemeente een deel heeft mee gefinancierd.

De verwachting dat initiatiefnemers niet wachten op de overheid is in overeenstemming met de bevindingen van de initiatiefnemers in het onderzoek. Er komt naar voren dat gemeenten succesverhalen kunnen delen om meer projecten van de grond te krijgen. Tevens kunnen gemeenten hun netwerk gebruiken om mensen met elkaar te verbinden.

*Matchfunden: het meefinancieren van een project.

4.4 Gemeenten en Crowdfunding

4: In hoeverre zien gemeenten crowdfunding als een middel om duurzame initiatieven te realiseren?

Er komt naar voren dat beide gemeenten geen beleid hebben gericht op crowdfunding. Beide zijn wel positief over het gebruik van crowdfunding:

Juist omdat het meerdere ja doeleinden helpt, ten eerste gewoon de financiering, maar vooral dat het kan helpen met de betrokkenheid van burgers en om ze in beweging te zetten. (Projectmanager Zonnepark Vierverlaten, 2017)

Gemeente Leeuwarden

Vanuit de Gemeente Leeuwarden wordt gesteld dat crowdfunding een interessante ontwikkeling is die veel wordt ingezet, echter is er geen beleid gericht op crowdfunding:

Crowdfunding is super interessant, maar op dit moment zijn we daar niet heel actief mee en dat komt omdat wij wel hebben ontdekt dat crowdfunding wordt eigenlijk steeds makkelijker er zijn steeds meer platforms waarbij je jouw project erop kunt zetten. (Energiecoördinator, 2017).

De gemeente Leeuwarden heeft 40 publieke gebouwen voorzien van zonnepanelen. Energiecoördinator (2017) benoemt dat het een voordeel is dat dit door middel van crowdfunding wordt gedaan. Dit heeft meegeholpen bij het kiezen voor Greencrowd (zie bijlage): *'Wij hebben hen het speelveld gegeven omdat zij dat op die manier hebben ingevuld dus daarmee hadden ze een streepje voor'*.

Gemeente Groningen

Vanuit de gemeente Groningen wordt er positief gedacht over het gebruik van crowdfunding in duurzame projecten. Tevens wordt er benoemt dat het veel potentie heeft. Bij de realisatie van het project Zonnepark Vierverlaten is de gemeente Groningen eigenaar van het park, door middel van herfinanciering via crowdfunding wordt het park aan burgers verkocht via de energiecorporatie Grunneger Power. Projectmanager Zonnepark Vierverlaten (2017) benoemt dat de gemeente niet betrokken is bij het proces van crowdfunding maar dat er wel wordt geholpen bij de promotie van het initiatief: *'Ja crowdfunding doen wij eigenlijk niks mee, dat hebben zij allemaal geregeld, wat wij dus wel met bijvoorbeeld promotie enzo dat we wat proberen te helpen zodat juist die crowdfunding een succes wordt'*.

Tevens wordt de bewustwording en de betrokkenheid die gecreëerd kan worden door het gebruik van crowdfunding benoemt:

Dat zij (de burgers) ook een stukje kunnen hebben en dat die bewustwording wat meer binnenkomt, want als jij een aandeel hebt in een zonnepark dan ga je misschien ook wel eens nadenken of je je eigen huis zou kunnen verduurzamen of isoleren. (Projectmanager Zonnepark Vierverlaten, 2017).

Daarnaast wordt vanuit de gemeente Groningen de vraag gesteld of betrokkenheid van de gemeente kan bijdragen aan het vertrouwen van investeerders in een project: *'We zijn nu aan het uitvogelen of het logo van de gemeente op een poster positief kan bijdragen, onze hypothese is dat het logo helpt, dat het een stuk vertrouwen geeft'*. (Beleidsmedewerker, 2017)

De veranderende rol van de overheid komt terug wanneer wordt gekeken hoe gemeenten tegen crowdfunding aan kijken. De gemeenten hebben een steeds meer faciliterende rol en laten het initiatief bij de burgers. Wel zijn gemeenten erg positief over het gebruik van crowdfunding vanwege het draagvlak vergrotende effect.

5. Conclusie

5.1 Conclusie

Dit onderzoek is gericht op de succesfactoren van het gebruik van crowdfunding in duurzame projecten en de mogelijke rol van gemeenten in deze processen.

Als succesfactoren komen naar voren: de mate van beloning en/of het rendement van een project voor de investeerders, de verbonden- en betrokkenheid van de investeerders met een project, de overzichtelijk- en tastbaarheid en een succesvolle start. Dit komt overeen met de constatering van Doci en Vasileiadou (2014) die in hun onderzoek naar individuele motivaties voor investeren in hernieuwbare energie vonden dat het behalen van profijt de meest dominante doelstelling is. Ook de verbonden- en betrokkenheidsfactor komt overeen met de literatuur, in het onderzoek van Pereira (2012) wordt gesteld dat crowdfunding erg geneigd is succes te halen uit directe sociale connectie.

Een factor die niet benoemd is in het theoretisch kader is de mate van tastbaarheid en overzichtelijkheid van een project. In het onderzoek komt naar voren dat wanneer een project tastbaar is voor de investeerder het eerder succesvol zal zijn. Daarnaast wordt het duidelijk dat succes zorgt voor succes. Een project heeft een snelle en goede start nodig zodat er meer mensen gaan investeren in het project.

Verder komt in het onderzoek naar voren dat de eerste reden om voor crowdfunding te kiezen het financieren van projecten blijkt. Dit is in overeenstemming met het onderzoek van Gerber et al., (2009) naar motivatie van initiatiefnemers om voor crowdfunding te kiezen. Het feit dat crowdfunding betrokkenheid en draagvlak kan creëren speelt ook een rol bij het kiezen voor crowdfunding. Dit is in overeenstemming met de literatuur zo nemen Vasileiadou et al., (2016) aan dat crowdfunding in duurzame initiatieven meer draagvlak voor soortgelijke projecten kan creëren.

De benaderde gemeenten blijken niet aanwezig te zijn in het proces van crowdfunding en ook initiatiefnemers van de projecten stellen dat gemeenten niet noodzakelijk zijn om hun project succesvol te laten verlopen. De gemeente kan wel

een rol spelen in het promoten van projecten, het delen van succesverhalen en het verbinden van verschillende mensen. Dit sluit aan bij de bevindingen van Homsby en Warner (2015) die stellen dat ondanks het enthousiasme van onderzoekers en beoefenaars voor een bottom-up manier van beleidsvorming er niet veel gemeenten zijn die maatregelen nemen om duurzaamheid te promoten onder haar burgers

De gemeenten zelf hebben geen beleid voor crowdfunding en zijn hier niet actief mee bezig. Zij zien crowdfunding wel als een positieve ontwikkeling vol potentie. De gemeenten zien potentie in het gebruik van crowdfunding, omdat het niet alleen kan zorgen voor financiering van projecten, maar ook voor betrokkenheid en draagvlak bij burgers. Dit is een overeenkomst met de veronderstelling van Vasileiadou et al., (2016) dat crowdfunding een draagvlak vergrotend effect kan hebben.

5.2 Aanbevelingen

Dit onderzoek is een eerste wetenschappelijke poging om de succesfactoren van crowdfunding in duurzame projecten en de rol van de gemeenten in deze projecten in kaart te brengen. De mogelijke rol van gemeenten in deze projecten zal verder onderzocht moeten worden om duidelijk te krijgen hoe gemeenten kunnen bijdragen aan het succesvol verlopen van projecten. Er zijn verschillende manieren waarop gemeenten kunnen bijdragen aan deze projecten naar voren gekomen in dit onderzoek, enkele voorbeelden: het matchfunderen, het delen van succesverhalen en het promoten van projecten. Het zou waardevol zijn om in vervolgonderzoek gemeenten te betrekken die actief beleid voeren op crowdfunding, zodat duidelijk kan worden wat het effect van actief beleid is op (succesvolle) projecten.

5.3 Reflectie

Het onderzoek speelt zich af in twee gemeenten, dit kleine aantal zorgt ervoor dat er geen generaliserende uitspraken gedaan kunnen worden. Daarnaast is het onderzoek afgenomen in twee stedelijke gemeenten. Voor het verkrijgen van een beter algemeen beeld zou het goed zijn om een soortgelijk onderzoek af te nemen in meer en minder-stedelijke gemeenten. De keuze voor de twee gemeenten in dit onderzoek is gemaakt op basis van de veronderstelling dat de Gemeente Leeuwarden actiever zou zijn met crowdfunding dan de Gemeente Groningen. Dit bleek gaandeweg het onderzoek niet het geval. Desondanks heeft het onderzoek interessante inzichten en resultaten opgeleverd.

Een andere belangrijke vermelding is het feit dat crowdfunding een breed onderwerp is met veel verschillende perspectieven en stakeholders. Het onderzoek heeft zich alleen gericht op initiatiefnemers en gemeenten. Er zijn meer stakeholders die in het onderzoek betrokken zouden kunnen worden. Te denken valt aan crowdfunding-platforms, andere overheidslagen en de investeerders zelf. Dit alles maakt de mogelijkheid tot het doen van algemene uitspraken vanuit het onderzoek klein. Als laatst is er in het onderzoek veel gebruik gemaakt van de veronderstelling in bestaande literatuur dat crowdfunding het draagvlak voor duurzame projecten vergroot (Vasileiadou et al., 2016). Deze veronderstelling is echter niet empirisch bewezen, het doen van onderzoek naar deze stelling zou de kennis op het gebied van crowdfunding en duurzame projecten zeer verrijken.

Literatuurlijst

ANP (2017). *Nederland loopt achter met duurzame energie*. Geraadpleegd op: 05-06-2017 via http://www.europa-nu.nl/id/vkbdjs6kj8xb/nieuws/nederland_loopt_achter_met_duurzame?ctx=vh6ukzb3nnt0&tab=0. Brussel: ANP

Clifford, N., French, S. & Valentine, G. (2012). *Key methods in geography*. 2e editie. Londen: Sage.

Doci, G., & Vasileiadou, E. (2014). "Let's do it ourselves" Individual motivations for investing in renewables at community level.

Europese Commissie. (2017). *Renewables: Europe on track to reach it's 20 % target by 2020*. Brussel: European Commission Press Release.

Gerber, E.M., Hui, J.S., & Kuo, P. (2009). *Crowdfunding: Why People Are Motivated To Post and Fund Projects On Crowdfunding Platforms*.

Harrison, R. (2013). *Crowdfunding and the revitalization of the early stage risk capital market: catalyst or chimera?*. *Venture Capital*. 15 (4) 283 – 287

Homsy, G.C., & Warner, M.E. (2015). *Cities and Sustainability: Polycentric Action and Multilevel Governance*. *Urban Affair Review*. 51(1), pp-46-73.

Huijben, J. C.C.M., & Verbong, G.P.J. (2013). *Breakthrough without subsidies? PV business model experiments in the Netherlands*. *Energy Policy*, 56, 362-370.

Lehner, O.M. (2013). *Crowdfunding social ventures: a model and research agenda*. *Venture Capital*, 15 (4), 289 – 311.

Lindenberg, S., & Steg, L. (2007). *Normative, Gain and Hedonic Goal Frames guiding environmental behavior*. *Journal of Social Issues*, 63 (1), 117-137.

Miglietta, A., Parisi, E., Pessione, M., & Servato, F. (2014). *CrowdFunding and local governments: a financial opportunity for a new liaison with citizens*. *16th Toulon-Verona Conference*.

NOS. (2016). *Samen geld inleggen voor groene projecten steeds populairder*. Geraadpleegd op 10-03-2017 via <http://nos.nl/artikel/2141412-samen-geld-inleggen-voor-groene-projecten-steeds-populairder.html>.

Ordanini, A., Miceli, L., Pizetti, M., & Parasuraman, A. (2011). Crowd-funding: transforming customers into investors through innovative service platforms. *Journal of Service Management*. 22(4), 443-470.

Oude Vrielink, M. & Wijdeven, I. van de (2011). Ondersteuning in vieren. Zichtlijnen in het faciliteren van burgerinitiatieven in de buurt. *Beleid en Maatschappij*. 38(4), 438-455.

Pereira, S. (2012). *An introduction to Kickstarter*. Cambridge

Res, E. (2016). *Zonedaken realiseren met crowdfunding*. Geraadpleegd op 28-03-2017 via <https://www.duurzaamgebouwd.nl/visies/20160706-zonedaken-realiseren-met-crowdfunding>.

RVO (2014). *Lokale initiatieven duurzame energie*. Geraadpleegd op 03-06-2017 via <http://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/duurzame-energie/lokale-initiatieven>.

Theeuwes, N. (2017). *Burgers en overheid versterken elkaar via civic crowdfunding*. Geraadpleegd op 10-03-2017 via <http://www.duurzaamnieuws.nl/burgers-en-overheid-versterken-elkaar-via-civic-crowdfunding/>.

United Nations Conference on Environment & Development. (1992). *Agenda 21*. Rio de Janeiro

Vasileiadou, E., Huijben, J.C.C.M. and Raven, R.P.J.M. (2016). Three Is a Crowd? Exploring the Potential of Crowdfunding for Renewable Energy in the Netherlands. *Journal of Cleaner Production*, 128, pp.142–155.

World Commission on Environment and Development: *Our common future*. Oxford: Oxford University Press.

1%Club. (2015). *Civic Crowdfunding: burger en overheid werken samen*.

Bijlage 1: Toelichting projecten en organisaties

Greencrowd

Greencrowd houdt zich sinds de oprichting medio 2012 bezig met het investeren in en financieren van duurzame-energie-projecten. Greencrowd heeft een eigen crowdfundingplatform dat is ondergebracht in een stichting.

Respondent	Locatie	Publiek/Privaat
1. Initiatiefnemer de Morgensterkerk	Gemeente Leeuwarden	Privaat
2. Initiatiefnemer de Stadsakker	Gemeente Groningen	Privaat
3. Initiatiefnemer Trintella4green	Gemeente Groningen	Privaat
4. Partner Crowdfunding Fryslân	-	Privaat
5. Projectmanager Zonnepark Vierverlaten	Gemeente Groningen	Publiek
6. Beleidsmedewerker	Gemeente Groningen	Publiek
7. Energie-coördinator	Gemeente Leeuwarden	Publiek

1. Initiatiefnemer de Morgensterk (Leeuwarden)

Door middel van een crowdfunding-actie en financiële steun van de gemeente Leeuwarden zijn er 134 zonnepanelen gerealiseerd op de gereformeerde kerk. De gemeente Leeuwarden heeft financiële steun geboden voor de opzet van een duurzame dag in de kerk. Dit geld is door de initiatiefnemers van de zonnepanelen gebruikt om de eerste zonnepanelen te kopen.

2. Initiatiefnemer de Stadsakker (Groningen)

Met behulp van crowdfunding is er een tunnelkas gerealiseerd voor de aanleg van een biologische groente- en fruitkwekerij in Hoogkerk. De groenten worden kleinschalig, milieuvriendelijk en met moderne technieken verbouwd voor de lokale markt. Investeerders hadden de kans om de akker te bezoeken.

3. Initiatiefnemer Trintella4Green (Groningen)

In september 2017 willen de twee initiatiefnemers van Trintella4green met een volledig duurzaam en zelfvoorzienend schip de wereld rond. Tijdens de reis wordt er plastic uit de zee gehaald en gerecycled. Het doel van de reis is om een belangrijke boodschap te delen "het kan anders en het moet anders". Door middel van crowdfunding is een bedrag binnen gehaald om een verfilming te maken van de reis om het verhaal te vertellen.

4. Partner Crowdfunding Fryslân & Projectbegeleider

Een organisatie voor kennis, inspiratie en praktische hulp bij civic crowdfunding, die het doel heeft zoveel mogelijk maatschappelijke initiatieven te helpen in de digitale wereld en ook overheden (gemeenten) te betrekken bij deze processen.

5. Projectmanager Zonnepark Vierverlaten (Gemeente Groningen)

Respondent is betrokken bij project ondersteuning bij het programma Groningen geeft energie en bij communicatieprojecten en marketing. Zonnepark Vierverlaten is een initiatief van Grunneger Power (energiecorporatie) voor een zonnepark met 7.777 zonnepanelen voor en door burgers en bedrijven uit Groningen. Voor het project wordt er samengewerkt met de gemeente Groningen en ENGIE. Door middel van crowdfunding gaan de panelen verkocht worden aan de burgers.

6. Beleidsmedewerker (Gemeente Groningen)

Respondent is programmaleider bij programma energie, waarbij respondent invulling geeft aan de nieuwe ambitie van de stad om de stad energie neutraal te maken.

7. Energie-coördinator (Gemeente Leeuwarden)

Respondent is al 25 jaar bezig met het thema duurzame energie, zijn opdracht is om de hele gemeente zo snel mogelijk fossielvrij te maken. Ziet hier een grote rol in weggelegd voor burgerinitiatieven.

Bijlage 2: Interviewguides

Er is een interviewgide voor de initiatiefnemers en een voor de medewerkers van de gemeente toegevoegd.

Interviewgide initiatiefnemers duurzaamheidsprojecten

- Voorstellen
- Doel onderzoek
- Toestemming vragen opnemen
- Openingsvragen
- Hoe kijk u aan tegen het verduurzamen van Nederland?
- Wordt er voldoende aandacht besteed aan de transitie naar duurzame energie?

4. Hoofdvragen en follow-up vragen

Thema	Vragen
Duurzaamheidsinitiatief	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe ziet u de positie van burgerinitiatieven op weg naar een duurzame samenleving? - Waarom bent u een project met betrekking tot duurzaamheid opgestart?

Thema	Vragen
Crowdfunding	<ul style="list-style-type: none"> - Waarom heeft u gekozen voor crowdfunding? <ul style="list-style-type: none"> - om geld op te halen -> doorvragen - andere redenen - Hoe heeft u het crowdfunden aangepakt? <ul style="list-style-type: none"> - online/offline? - persoonlijke aanpak? - updates tijdens campagne - Beloning? - Waarom denkt u dat uw project succesvol is geweest? <ul style="list-style-type: none"> -> doorvragen - Zou dit project succesvol kunnen zijn zonder het gebruik van crowdfunding? - Waar bent u tegen aan gelopen met het opstarten van dit initiatief? Zijn er moeilijkheden geweest? - Wat zouden nadelen kunnen zijn aan het gebruik van crowdfunding als instrument voor duurzaamheidsinitiatieven?
Rol van Gemeente	<ul style="list-style-type: none"> - Heeft u samengewerkt met de gemeente in dit project? - Hoe ziet u de rol van gemeenten met betrekking tot duurzaamheidsinitiatieven? - Hoe denkt u dat de gemeente tegenover crowdfunding staat als instrument voor duurzaamheidsinitiatieven? - Wat voor rol zou de gemeente moeten aannemen in het proces van crowdfunding? <ul style="list-style-type: none"> - > faciliterend, passief/actief - Hoe kan de gemeente bijdragen aan het succesvol verlopen van een crowdfunding actie?

Thema	Vragen
Actief/Passief	<ul style="list-style-type: none"> - Denkt u dat de rol van de gemeenten in duurzaamheidsinitiatieven die tot stand komen door middel van crowdfunding groter kan/moet worden? - Moeten gemeenten hun duurzaamheidsambities meer promoten? - Hoe staat u tegenover een eigen crowdfund platform vanuit de gemeente?

5. Slotvragen

- Hoe kijkt u nu terug op het resultaat van het crowdfunden?
- Is er nog iets wat u aan dit interview toe wil voegen?

6. Informatie over de follow up van dit onderzoek

- Heeft u interesse om de resultaten van dit onderzoek te ontvangen?
- Bedanken

Interviewguide betrokkenen gemeenten

1. Inleiding

- Voorstellen
- Doel onderzoek

2. Toestemming vragen opnemen, anonimiteit vragen

- Openingsvragen
- Wat is uw functie binnen de Gemeente Leeuwarden?

Thema's	Vragen
Duurzame Energie	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe ziet u de transitie van duurzame energie? - Wordt er voldoende aandacht besteed aan de transitie naar duurzame energie?
1. Inleiding	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe ziet u de positie van burgerinitiatieven naar een meer duurzame samenleving?

Thema's	Vragen
	<ul style="list-style-type: none"> - Is de gemeente bezig met het stimuleren van duurzame initiatieven?
Crowdfunding	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe denkt u over crowdfunding? - Waarom denkt u dat initiatiefnemers voor crowdfunding kiezen? - Denkt u dat crowdfunding een bruikbaar initiatief is voor duurzame initiatieven? <ul style="list-style-type: none"> - factoren die invloed hebben op slagen project - Welke projecten zijn volgens u geschikt voor crowdfunding? - Wat zouden nadelen kunnen zijn aan het gebruik van crowdfunding?
Rol van Gemeente	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe ziet u de rol van de gemeente met betrekking tot duurzame initiatieven? - Wat voor rol wil de gemeente spelen aangaande crowdfunding? - Leeuwarden veel initiatieven openbare gebouwen, zonnepanelen, crowdfunding - Is er beleid aangaande crowdfunding binnen de gemeenten? - Kunnen initiatieven bij de gemeente aankloppen voor advies aangaande crowdfunding processen? - Worden er activiteiten georganiseerd vanuit de gemeente om kennis over crowdfunding over te brengen naar de burgers?

Thema's	Vragen
Actief/Passief	<ul style="list-style-type: none"> - Denkt u dat de rol van de gemeenten in duurzaamheidsinitiatieven groter kan zijn? - Hoe staat u tegenover een eigen crowdfund-platform vanuit de gemeente? - Ziet u mogelijkheden voor een grotere rol van gemeenten met betrekking tot crowdfunding en duurzaamheidsinitiatieven?

5. Slotvragen

- Is er nog iets wat u aan dit interview toe wilt voegen?

6. Informatie over de follow up van dit onderzoek

- Heeft u interesse om de resultaten van dit onderzoek te ontvangen?
- Bedanken

Bijlage 3: Codetree

